

Magnus
MacFarlane-Barrow

NEOBYČAJNÝ PRÍBEH MARY'S MEALS

Malé skutky lásky, ktoré
nasýtili dva milióny detí

Magnus MacFarlane-Barrow

NEOBYČAJNÝ PRÍBEH MARY'S MEALS

Malé skutky lásky, ktoré nasýtili dva milióny detí

*Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2026*

Copyright © 2015, 2021 Magnus MacFarlane-Barrow
Slovak edition © Spolok sv. Vojtecha
– Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2026

ISBN 978-80-8161-742-3

OBSAH

Predhovor.....	7
Úvod.....	9
1 Cvičné jazdy vo vojnovej zóne.....	16
2 Žena odetá slnkom.....	35
3 Malé skutky lásky.....	48
4 Trpte, detičky.....	65
5 Do Afriky.....	83
6 V krajine hladu.....	98
7 Jeden hrnček kaše.....	118
8 Hrboľatá cesta k mieru.....	136
9 V Hollywoode.....	153
10 V ústrety odvrhnutým.....	171
11 Priatelia na prestížnych miestach.....	187
12 Priatelia na perifériách.....	204
13 Generácia nádeje.....	224
Pôvodný záver k 1. vydaniu.....	239
14 Láska sa dostane kamkoľvek.....	243
Nový záver.....	265
Podakovanie.....	267

*Túto knihu venujem Julie,
bez ktorej by som nemal o čom písať.
Ďakujem, že ma miluješ.*

Predhovor

Keď som písal prvé vydanie tejto knižky v tej istej kôlni, kde sedím a píšem tieto slová aj teraz, ani mi len nenapadlo, k akým neobyčajným skutkom inšpiruje tých, ktorí si ju prečítajú.

Jedného čitateľa inšpirovala k tomu, aby prispel jeden milión libier na dielo Mary's Meals. Ďalší mladý pár v Českej republike, ktorý si dlhé roky odkladal peniaze na stavbu nového domu, sa po prečítaní tejto knihy rozhodol použiť svoje prostriedky na založenie novej pobočky nášho diela vo svojej krajine.

Mnohí ďalší mi povedali, že po prečítaní tejto knižky sa v nich nanovo prebudila viera. Viera, ktorú buď stratili, alebo ani nikdy predtým nemali. A mnohí ďalší sa pridali k nášmu hnutiu prostredníctvom krásnych a dobrovoľných skutkov lásky pre deti, ktorým slúžime.

Za všetky tieto dobré skutky si nemôžem pripísať žiadnu zásluhu. Nijako nesúvisia s mojimi spisovateľskými schopnosťami, ich nedostatkom ani s mojou úlohou v tomto príbehu. Táto kniha pôsobí tak silno iba preto, že rozpráva príbeh, ktorý by som si ja sám nikdy nevymyslel a ktorý nás vedie k hlbokým pravdám. Napríklad k pravde o tom, akí úžasní ľudia v skutočnosti sú.

Samozrejme, nie každý čitateľ zažil moment, ktorý mu úplne zmenil život. (A boli aj takí, ktorým sa kniha vôbec nepáčila. Ako istá osoba, ktorá ma vo svojej recenzii prirovnala k nemeckému ovčiakovi Adolfa Hitlera, čo veľmi pobavilo moje deti.) No aj mňa samotného sa vydanie tejto knihy hlboko dotklo. Prinieslo mi množstvo obohacujúcich a neraz príjemných zážitkov. A čo je najdôležitejšie, jej úspech sa stal silným katalyzátorom ohromného rozmachu našej misie.

Prvé vydanie tejto knihy tiež označovalo míľnik – nasýtenie jedného milióna detí na mieste, kde sa vzdelávajú. Trvalo

nám dvanásť rokov, kým sme dosiahli toto číslo. Dva milióny, ktoré si pripomíname týmto novým vydaním, sme dosiahli už za šesť rokov. Samotná kniha zohrala pri tomto nevyhnutnom zrýchlení dôležitú úlohu.

Okrem oslavy dosiahnutia tohto úžasného míľnika a pre-rozprávania niektorých prekvapivých udalostí, ktoré sa udiali po publikovaní prvého vydania, dúfam, že táto aktualizovaná verzia mojej knihy ešte jasnejšie než kedykoľvek predtým ukáže, že je to možné. Že naša vízia, aby každé dieťa na svete dostalo aspoň jedno jedlo denne na mieste vzdelávania, sa môže a musí uskutočniť. A že je to naozaj možné, dokazuje aj samotný neobyčajný príbeh Mary's Meals, ktorý neustále pokračuje a prináša nespočetné prejavy dobroty ľudí, ktorá nás neprestáva udivovať.

Za každého jedného služobníka nádeje ďakujem Bohu predovšetkým preto, že žijeme vo svete, v ktorom ešte nikdy tak naliehavo nebolo cítiť potrebu dotknúť sa života hladných detí. Ak bolo pre ľudstvo možné, vďaka obrovským investíciám a odhodlaniu, nájsť spôsob, ako poraziť covid-19, prečo by sme nemohli urobiť niečo podobné aj s hladom vo svete? Mnohí ľudia zomierajú od hladu a my pritom poznáme riešenie. Jedlo netreba vynájsť. Preto je hlad vo svete prebytku škandalom, ktorý je do neba volajúci.

Táto kniha však nie je rozpravou o tom, ako poraziť hlad, ale skôr zbierkou príbehov o rôznych ľuďoch, ktorí sa rozhodli skúsiť to a vďaka tomu sa dozvedeli nové veci – predovšetkým o sebe samých.

Úvod

Tento úvod píšem v kôlni môjho otca. Od vrchu Ben Lui fúka východný vietor a z okna nad mojím stolom vidím na jeho vrchole sneh. Vietor vonku zavýja a lomozí a akosi sa mu podarilo nájsť cestu do môjho prístrešku z vlnitého plechu. Na nohách cítim prievan. V diaľke počujem motorovú pílu, švagor asi píli drevo do krbu. Tu a tam sa po cestičke k poľu trmáca traktor.

Neviem úplne presne, kedy bola táto kôľňa postavená. Určite už stála dlho predtým, ako sme sem v roku 1977 prišli. Je veľmi jasne zaznačená do mapy z roku 1913, ktorá visí na hlavnej chodbe v Craig Lodge obloženej drevom (bola to moja obľúbená časť domu, keď sme tam ešte bývali), čo znamená, že tu musí stáť už viac než sto rokov. Preto jej ľahko odpustím, že sa dnes celkom zreteľne nakláňa na jednu stranu, a tiež je pochopiteľné, že počujem rinčať vietor v streche nado mnou.

Spočiatku, keď sme sem prišli, slúžila otcovi ako garáž a dielňa. Bola ideálne veľká na zaparkovanie starého Land Roveru, na ktorom som sa neskôr učil jazdiť. Po čase ju premenil na herňu, keď nás isté Vianoce prekvapil, otvoril jej dvere a za nimi sa nachádzal veľkolepý biliardový stôl. Spolu s bratmi sme strávili mnoho času užívaním si tohto daru, zatiaľ čo za kôľňou, priamo za mojím terajším oknom, sa nachádzalo naše futbalové ihrisko. Seumas, Fergus a ja sme sa tam každý deň dlho hrávali; strieľali sme do podomácky vyrobených drevených bránok a povrch sa naším dupaním premenil na zablatený kus zeme bez trávy. V zimných mesiacoch, keď sa nepríjemne skoro stmievalo, sme si niekedy pozapínali svetlá na kôľni a ostatných príľahlých prístreškoch v zúfalej snahe vytvoriť dostatok osvetlenia nato, aby sme sa mohli hrať ešte aspoň zopár minút. Neskôr počas našej pomerne divokej

puberty k nám chodievali naši kamaráti hrať biliard. Niekedy sa tam prepašovalo aj pivo. Raz, keď rodičia niekam išli, sa tu odohrala katastrofálna príhoda s experimentálnym ochutnávaním môjho domáceho cideru. Uvaril som ho potajomky, pričom som použil jablká z malého sadu powyše domu, kde dnes stojí môj vlastný dom. Odvtedy som už nikdy nedokázal vypíť cider.

Neskôr, keď sme odišli z domu a Craig Lodge sa premenil na katolícke duchovné centrum, táto kôlna slúžila ako malá „továreň na ružence“, kde členovia bývajúci v komunite mladých vyrábali ružence v rôznych štýloch a farbách. Potom v roku 1992 som poprosil otca, či by som si mohol požičať túto kôľnu a tiež aj tú hneď vedľa, kde by som skladoval príspevky z menšej zbierky, ktorú sme organizovali pre utečencov v Bosne a Hercegovine. Samozrejme, že neváhal a súhlasil. Veď tak či tak on a mama robili najviac práce sporej so zhromažďovaním a prípravou humanitárnej pomoci. A keby vtedy aj vedel, že svoje kôľne už nedostane späť, aj tak by s tým podľa mňa súhlasil, hlavne preto, že je to jeden z najštedrejších ľudí, akých som stretol, a tiež aj preto, že by to preňho bola výhovorka, aby mohol postaviť nové kôľne. Našťastie to otec robí veľmi rád. V skutočnosti by som ho opísal ako sériového staviteľa kôľní.

Nakoniec sa po niekoľkých rokoch z kôľne, ktorá dovtedy slúžila na skladovanie zásielok s oblečením, potravinami, toaletnými potrebami a zdravotníckym vybavením, stala moja kancelária. Najprv iba pre mňa ako jediného zamestnanca, potom sa ku mne pridala moja sestra Ruth a nakoniec ďalších päť ľudí. V tom štádiu sme tam boli natoľko natlačení, že niektorí pracovali bez stola s notebookom na kolenách. Preto vtedy otec spolu s Georgeom, naším veľmi zručným priateľom, zdemolovali príľahlý prístrešok a vlastnoručne postavili úžasnú účelovú kanceláriu z dreva. Vyzerá nádherne a tiež je veľmi praktická. Ale keď prišiel čas presťahovať sa do úplne novej kancelárie, rozhodol som sa zostať tu, v starej kôľni.

Bolo to dobré rozhodnutie. Niektorým sa to môže zdať čudné, priam až hlúpe, ponechať si centrálu globálnej organizácie v tejto nahnutej, opotrebovanej kôlni vo veľmi odľahlej časti Škótska. Lenže mne to pripomína, ako a prečo sme naše dielo začali. Okrem toho poznám ľudí žijúcich v chudobe, ktorí by boli hlboko vďační za takýto veľký dom a za bezpečie, ktoré by ponúkala im a ich rodinám.

A veruže, v zbierke fotografií a papierikov nalepených na stene nad mojím stolom sa nachádza fotka rodiny, ktorá žila v podobne veľkom dome s oveľa chudobnejším zariadením. Stretnutie s ňou v roku 2002 počas strašného hladomoru v Malawi, desať rokov po tom, čo sme odviezli našu prvú zbierku pomoci do Bosny a Hercegoviny, navždy zmenilo život mne aj ďalším tisícom ľudí.

Na fotke sedí šesť detí vedľa svojej umierajúcej matky. Tá leží na slamenej podložke. Pamätám si, ako nepríjemne horúco bolo v ich hlinenom domčeku. Košeľu som mal premočenú a síce som sa hrbil, no hlavu som si aj tak udieral o strop. Bolo mi trápne; cítil som sa v ich domčeku ako nejaký nadrozmerný votrelec počas tej najintímnejšej rodinnej chvíle. No oni ma srdečne privítali, a tak som si čupol vedľa nich a zhovárali sme sa. Moje oči si vďaka troche svetla, ktoré prenikalo dovnútra cez nezasklené okno, privykli na poriadne šero v tomto malom priestore a videl som Emmu zabalenú do sivej deky ako ustavične zalamuje rukami, zatiaľ čo sa s nami zhovárala.

„Už mi nič iné nezostáva, len sa modliť, aby sa niekto postaral o moje deti, keď sa pominiem,“ zašepkala a potichu mi začala rozprávať o dôvode svojho súženia.

Jej manžel zomrel minulý rok na aids, rovnakú chorobu, ktorú ju čochvíľa mala zobrať od jej vlastných detí. Všetci dospelí obyvatelia dediny, ktorých poznala, sa už starali o iné osirotené deti vrátane svojich vlastných. Povedala, že nevie, kto by bol ochotný sa postarať o jej deti. Jej fyzická bolesť bola tiež neznesiteľná. Ich suseda, ktorá sa o Emmu starala

a prekladala náš rozhovor, bola vyučená „domáca opatrovateľka“ a v snahe zľahčiť Emmino utrpenie podávala hrdinský výkon, ale nedokázala jej ponúknuť nijaký liek proti bolesti, niečo ešte nejaké liečivo na aids. Niežeby lieky nejakým spôsobom mohli pomôcť, pretože aby boli účinné, musí pacient byť zdravý, výživnú stravu. Emma a jej deti nemali dostatok jedla už veľmi dlho. Ich chata sa nachádzala pri vyprahnutých poliach, na ktorých im kukurica tento rok takmer vôbec nevyrástla. Bruško najmladšieho dieťaťa menom Chinsinsi, ktoré sedelo na podložke, bolo badateľne nafúknuté z podvýživy.

Začal som sa zhovárať s Edwardom, najstarším z detí. Sedel s vystretým chrbtom, akoby chcel vyzeráť vyšší, než v skutočnosti bol. Jeho čierne tričko bolo o niekoľko veľkostí väčšie, ale na rozdiel od špinavých handier, ktoré mali jeho súrodenci uviazané okolo pásu, vyzeralo čisto. Povedal mi, že má štrnásť rokov, a vysvetľoval, že väčšinu času pomáha svojej matke na ich poli alebo v dome. Asi som sa len zúfalo snažil nájsť nejakú štrbinku, cez ktorú by sa do nášho ponurého rozhovoru vnieslo niečo pozitívnejšie, keď som sa ho spýtal, aké sú jeho nádeje či ambície. Rozhodne som nehľadal odpoveď, ktorá mi zmení život a život stoviek tisícov ďalších ľudí.

„Chcel by som mať dostatok jedla a raz by som chcel mať možnosť ísť do školy,“ slávnostne odvetil po chvíľke premýšľania.

Keď sme ukončili rozhovor a deti nás odprevadili von do sparnej malawijskej horúčavy, tieto obyčajné slová jedného tínedžera, povedané akoby to bol akýsi trufalý sen, sa mi hlboko zapísali do srdca. Boli výkrikom, ba priam pobúrením i potvrdením nápadu, ktorý sa začal vo mne formovať. Boli volaním, ktoré nebolo možné ignorovať. Jeho slová mali pre mňa mnoho dôsledkov. Do tejto strašnej rodinnej tragédie odohrávajúcej sa v tmavej chatrči sa dokopy zlúčilo množstvo trápení a neprestajných problémov, ktoré som za posledných desať rokov veľmi dobre spoznal. A jeho slová potvrdili isté vnuknutie, ktoré mi ktosi nedávno spomenul; boli

iskrou, ktorá zapálila už tlejúcu predstavu, z ktorej vzniklo *Mary's Meals*.

Na stene za mnou je plagát, na ktorom je výraznými písmenami napísané vyhlásenie našej vízie:

Aby každé dieťa dostávalo aspoň jedno jedlo denne na mieste, kde sa vzdeláva, a aby sa všetci tí, ktorí majú viac než potrebujú, podelili s tými, ktorým chýbajú aj tie najzákladnejšie potreby.

Každým ďalším týždňom v nasledujúcich rokoch po stretnutí s Edwardom je táto vízia čoraz jasnejšia a stále sebavedomejšie vyhlasujeme, že naša viera je uskutočniteľná. Opakovane pozorujeme, že poskytnutie dennej školskej stravy môže skutočne pretvoriť životy najchudobnejších detí tým, že sa naplní ich bezprostredná potreba najesť sa a pritom im to umožní ísť do školy a získať vzdelanie, ktoré im môže pomôcť utiecť z chudoby. A počet jedál, ktoré miestni dobrovoľníci denne podávajú najchudobnejším hladujúcim deťom v školách po celom svete, vzrástol mimoriadnym spôsobom. Dnes denne jedáva Máriine jedlá viac ako milión detí.

Svoju kôľnu mám veľmi rád. Poskytuje mi tichý priestor, po ktorom túžim, a k tomu je v nej aj dostatok miesta pre štyroch či piatich návštevníkov, aby si sadli k stolu, dali sme si čaj a porozprávali sa. A to, že som zatvorený v tejto kancelárii, dáva priestor aj mojim kolegom, aby nemuseli byť stále so mnou – nevyliciteľným neporiadnikom. Tiež je to vhodné miesto na napísanie tejto knihy. Obrázok Edwarda a jeho rodiny je len jednou z mnohých vecí prilepených na stene, ktoré zobrazujú medzníky na našej ceste. Je tam bosniacky muž, ktorý sa hrá so psom pred troskami svojho domu; smejúce sa deti na prašnom ihrisku v Afrike; slepý Libérijčan s vlastnoručne vyrobenou bielou paličkou a s prenádherným úsmevom na tvári; ďalšia skupina detí z Dalmally, medzi nimi aj moje vlastné deti, ktoré maľujú vonkajšie steny tejto kôľne; mladá Julie za volantom nášho kamióna hneď potom, čo som ju prvýkrát stretol; Julie a ja v stredných rokoch na stretnutí s pápežom Františkom; nedávno urobená fotka mňa a hollywoodskej

hviezdy Gerarda Butlera, ako so smiechom nesieme vedrá vody na hlave; drobná fotka Attilu, ktorý zomrel ako jedno z prvých detí našej misie v Rumunsku; pohľadnica s nápisom „Ďakujeme Vám“ z Texasu a mnohými milými ručne napísanými odkazmi od tunajších žiakov; pohľadnica z Medžugoria; prostý drevený kríž vyrobený v Libérii; a fotka otca Toma na Haiti ako predstiera, že niekoho udiera po tvári. Nad oknom, pod hrdzavejúcim krytom na osvetlenie, visí malý krucifix. Ostatné steny zdobí niekoľko veľkých máp: sveta, Indie, Malawi, newyorského metra a pár ďalších.

Okolo notebooku sa mi tu povalujú listy a poznámkové zošity. Medzi nimi aj zdvorilostná správa od prezidenta Malawi (kde momentálne podávame stravu 25 percentám detí na základných školách), ktorý sa mi poďakoval za naše nedávne stretnutie a našu prácu. Ďalší je od niekoho na Haiti s naliehavou žiadosťou o zavedenie Máriiných jedál na tamajších školách, kde ich zúfalo potrebujú. A je tu aj nejaký anonymný list, ktorý ma po prvom prečítaní rozplakal.

Milé Mary's Meals,

k listu vám prikladám šek s 55 dolármi na stravu pre ďalšie dieťa. Pochádza od muža v domove dôchodcov, ktorý je na vozíčku. Pravú stranu má paralyzovanú a nemôže rozprávať. Finančne ho podporujú spoločnosti Medicare a Medicaid. Týchto 55 dolárov predstavuje všetky jeho úspory. Vytiahol ich z dvoch skrýš, keď sa dopyčul o *Mary's Meals*. Isto budú využité na dobrý účel.

Boh Vám žehnaj.

Nikdy som neplánoval zapojiť sa do podobnej činnosti a rozhodne som nezamýšľal založiť nejakú organizáciu. Na realizáciu takéhoto poslania som dosť nepravdepodobný a nekvalifikovaný adept. No napriek tomu sa to všetko vyvíja predovšetkým vďaka celému radu nečakaných udalostí a spoločných stretnutí i vďaka rôznym ľuďom, ktorí odpovedali na

nepatrnú výzvu s neobyčajnou láskou a oddanosťou. Stretnutie s Edwardom, čo ako zásadné pri zameraní sa na našu súčasnú činnosť, bolo len jedným ďalším stretnutím v reťazi udalostí, ktoré sa v tom čase, keď mi Edward odpovedal, odohrávali už dvadsať rokov. A táto reťaz sa začala utvárať, keď som mal pätnásť rokov, v jednej zapadnutej horskej dedinke v Juho-slávii, kde som sa stretol s milujúcou matkou, ktorá si robila starosti o svoje deti.

1

Cvičné jazdy vo vojnovej zóne

Buď pokorný, pretože si stvorený z hlíny.
Buď ušľachtilý, pretože si stvorený z hviezd.

SRBSKÉ PRÍSLOVIE

Vedeli sme, že muži, ktorí útočili strelbou z vrcholu okolitých hôr, ráno zvyčajne dospávali opicu. Vyrazili sme preto skoro a boli sme si istí, že sa dokážeme do Mostaru a z Mostaru dostať skôr, ako ťažké zbrane budú aj dnes pokračovať vo svojej neúprosnej úlohe ničiť v tomto meste domy, kostoly, mešity, vozidlá a ľudí. Na poslednom úseku našej štvordennej jazdy zo Škótska vedľa mňa sedel otec Eddie, nízky, plnoštíhly kňaz v strednom veku, a Julie, vysoká, nádherná, mladá zdravotná sestra. Počas predchádzajúcich dní sme sa my traja spriatelili. Predminulú noc, keď sme parkovali vedľa čerpacej stanice v Slovinsku, rozprávali sme sa dlho do noci. Otec Eddie nás trochu prekvapil a znepokojil, keď nám predostrel, že skôr ako odišiel zo Škótska, mal pocit, že sa už nikdy nevráti domov, a tak porozdával väčšinu svojho majetku farníkom. Potom nám Julie vyrozprávala, ako sa pred niekoľkými mesiacmi zobudila uprostred noci so silným pocitom, že Boh ju žiada vzdať sa svojej práce a pomôcť ľuďom v Bosne a Hercegovine. Zapôsobilo na mňa, ako bolo z jej rozprávania cítiť hlbokú vieru a tiež podobnosť s mojím príbehom. Trochu som sa hanbil, lebo keď mi prvýkrát zavolala, aby ma požiadala o odvoz do Bosny a Hercegoviny, nebol som ani trochu nadšený jej nápadom. Teraz som však bol veľmi rád, že sa jej podarilo presvedčiť ma.

Keď sme prechádzali drsnou bosnianskou krajinou s hrboľatými skalami a trnám, modlili sme sa ruženec a trochu sme nervózne debatovali, zatiaľ čo ja som sa sústredil na kľukatú cestičku. Čoskoro sme začali míňať zvyšky domov miestnych ľudí. Z niektorých už zostala len hromada sutiny a z tých, ktoré ešte stáli, zostali len vypálené a dostrieľané trosky. V aute sme boli ticho. Cesta sa začala dole kopcom opäť kľukatiť a pod nami sa objavil Mostar rozprestierajúci sa okolo Neretvy, známej rieky, ktorá je často považovaná za deliacu čiaru medzi kultúrami východu a západu a ktorá bola teraz frontovou líniou medzi srbskými silami a chorvátskym a moslimským územím, cez ktoré sme práve prechádzali. Dolu v starej tureckej štvrti bolo vidieť minarety mešít. Na okamih som si spomenul, ako som tu bol prvýkrát a ako sme skúmali malé pouličné stánky pri rieke a pozorovali mladých mužov, ktorí dokazovali svoju odvahu skákaním zo slávneho Starého mosta do valiaceho sa zeleného prúdu vody. Pri zostupe do mesta nás na kontrolnej stanici zastavili bosniansko-chorvátske jednotky tzv. Chorvátskej rady obrany (HVO). K môjmu otvorenému oknu prišiel chudý muž s gulometom na pleci a cigareťou v ústach a mrzuto na nás zazeral, zatiaľ čo do kabíny z neho zavanula pálenka. Bez úsmevu vystrel ruku a my sme mu dali naše pasy i colné dokumenty na zdravotnícke prístroje, ktoré boli naložené vďaka. Ich doručenie bolo dôvodom našej cesty a teraz sme na úbočí mesta pod nami mohli asi tak kilometer od nás vidieť Mostarskú všeobecnú nemocnicu – náš konečný cieľ. Bolo ju ľahké rozoznať a tak sme sa uprene pozerali na modernú, lesknúcu sa výškovú budovu, ktorá prevyšovala okolité domy. Aj z takej diaľky sme videli, že na jej boku bola obrovská diera spôsobená delostreleckým granátom. Vojak nám dal znamenie, aby sme pokračovali, a my sme opatrne prechádzali ulicami, ktoré boli plné skrútených kovov, úlomkov skla, zničeného asfaltu a nenávisťných grafitov. Vošli sme do areálu nemocnice. Vonku parkovalo niekoľko chladiarenských

nákladiakov so zapnutými motormi, ktoré slúžili ako provizórne márnice pre mesto, ktorému už dávno došli priestory na mŕtvych. Pod strieškou pri vchodových dverách stáli traja zamestnanci nemocnice, ktorí spozorovali náš príchod a zamávali na nás. Moja úzkosť opadla a zmocnil sa ma pocit eufórie. Pomaly som si už začal potichu gratulovať, že sme to zvládli, a rozmýšľal som, či to zapôsobilo na Julie, keď som si trochu neskoro uvedomil, že namiesto mávania mi ukazujú, aby som ihneď zastavil, a ich výraz tváre sa zmenil. Srdce mi poriadne búšilo, keď som skočil na brzdu a začul som praskanie nad mojou hlavou. Uvítací výbor pred nami sa išiel popukať od smiechu a vtedy som si uvedomil, čo sa stalo. Ich nemocnica dostala ďalší úder. Tentoraz sa o to postaral malý, ošúchaný nákladiak zo Škótska, ktorého amatérsky vodič neodhadol výšku striešky nad vchodom a namiesto parkovania vedľa nej ju stiahol so sebou. Najväčšiu a najtrvalejšiu škodu utrpelo moje ego.

Rýchlo sme vyložili zariadenie a v chvate sme vypili šálku kávy s dvoma mladými lekármi. Navrhli nám, aby sme odišli z mesta skôr, než začne bombardovanie, a išli za nimi na bezpečnejšie miesto, kde sa porozprávame. Keď sme už boli blízko Medžugoria, kde sme mali prespať, zastavili sme pri ceste vedľa hotela, ktorý bol zasiahnutý a zničený granátom.

Pri káve nám lekári vysvetlili, že pre rozsiahle škody po deostreleckých útokoch nemocnica vykonáva svoju činnosť len na prízemí. Jej priestory už boli veľmi preplnené a chýbali im základné zdravotnícke potreby. Obzvlášť ich potešili vonkajšie fixátory, ktoré sme doniesli, keďže liečili mnoho pacientov s dolámanými končatinami, a naliehali na nás, aby sme im priniesli ešte viac zásob. Vysvetlili sme im, že Julie so mnou cestovala preto, lebo je zdravotná sestra, je ochotná zanechať svoju prácu v Škótsku a pracovať tam ako dobrovoľníčka. Povedali, že sestier majú dostatok, ale nemajú dosť zdravotníckych potrieb. Navrhli nám, či by sa Julie nemohla ku mne pridať pri zbieraní nadbytočných zdravotníckych

potrieb v Škótsku. Uvedomili si totiž, že ja nie som veľmi dobrý v šoférovaní kamióna, vonkoncom nič neviem o zdravotníckych potrebách, a preto by sa musel niekto ku mne pridať, aby som im mohol pomáhať aj naďalej. Prekvapilo ma, ako veľmi ma potešila predstava, že Julie by so mnou pracovala, no len som zamumlal niečo, že môžeme o tom porozmýšľať. Aj Julie povedala niečo podobné, a tak som sa rozhodol nerobiť si veľké nádeje. Od lekárskeho zariadenia sa rozhovor nevyhnutne zvrhol k vojnovému stavu. Lekári nám opisovali, ako *četníci* v horách už necielili len na nemocnicu, ale aj na sanitky. Niektoré boli zničené počas prevozu pacientov do nemocnice. Lekári medzitým vymenili tureckú kávu za slivovicu a začali rozprávať, čo si myslia o tejto vojne a čo cítia. Boli plní nenávisti voči svojim nepriateľom *četníkom* a rozhovor nabral znepokojivý spád. Títo dvaja lekári, ktorí sa s nami hodiny rozprávali o tom, čo všetko potrebujú na vyliečenie ťažko zranených, začali vykresľovať, aké hrozné veci by spravili *četníkom*, keby sa im dostali do rúk. So zoznamom naliehavých potrieb pre nemocnicu pevne v rukách sme sa rozlúčili a sľúbili sme, že sa čo najskôr vrátíme ešte s väčšími zásobami.

Toto bola moja piata cesta do Bosny a Hercegoviny v krátkom čase a na všetkých ma sprevádzal iný člen rodiny alebo priateľ. Každá jedna bola zložitým procesom učenia pre dvadsaťpäťročného chovateľa rýb, ktorý nikdy netúžil po kariére vodiča kamióna na veľké vzdialenosti. Objavil som svet diaľkových kamionistov so svojou vlastnou kultúrou, ktorý som niekedy nechápal a nie vždy som tam bol vítaný. Samotný jazyk bol problém. Musel som sa naučiť nové technické pojmy, ako napríklad „tachograf“ (zariadenie, ktoré zaznamenáva rýchlosť a vodičov čas za volantom) alebo tzv. „spedition“ (pracovník, ktorý zariaďuje potrebné colné dokumenty pri prekračovaní hraníc). A toto všetko sme si sťažili aj neznalosťou iných jazykov a naším škótskym prízvukom. Na jednu z mojich prvých ciest so mnou išiel Robert

Cassidy, dobrý priateľ z Glasgowa, a jeho prízvuk bol oveľa silnejší než môj, keďže pochádzam z Argyllu. Šoférovali sme sedemapoltonový kamión plný podarovaných škótskych zemiakov do Záhrebu. Bolo to uprostred naozaj chladnej zimy. Spávali sme vzadu v kamióne medzi zemiakmi, až sme sa jedno ráno zobudili blízko rakúsko-slovinských hraníc a zistili sme, že pitná voda, ktorú sme mali vo fľaškách, zamrzla, zatiaľ čo tabuľa na čerpacej stanici ukazovala šesť stupňov pod nulou. Zakrátko sme sa na našej ceste naučili nový pojem „plomba“. Je to malá olovená pečať, ktorú colníci pripevnia dozadu na kamión, keď vchádzate do ich krajiny, aby ste pri odchode z nej mohli dokázať, že ste prechádzali cez ich územie bez toho, žeby ste otvorili náves a vyložili tovar. No my sme vtedy nevedeli, čo toto slovo znamená, a colný inšpektor na nás len podráždene vyštekol jednoslovnú otázku cez okienko. „Plomba?“ Chcel vedieť, či je náš kamión zapečatený. Keď našou jedinou odpoveďou na jeho opakovanú otázku bol len prázdny pohľad, Robert odpovedal, tak ako bol zvyknutý: „Né plomby, len grule. Vela grulov.“ Tentoraz bol na rade colník, aby predviedol svoj zmätený pohľad. Vonkoncom netušil, v akom jazyku má odpovedať.

V tom čase boli niektoré mosty na hlavnej jadranskej trase, ktorú sme používali na prechod do vnútrozemskej Bosny a Hercegoviny, zostrelené granátmi. Ak sme chceli ísť týmto smerom, museli sme ísť trajektom na Pag, dlhý ostrov paralelný s pobrežím, prejsť ho po celej dĺžke a potom opäť ísť trajektom na pevninu ďalej na juh. Pri jednej príležitosti sme sa s Kenom, mojím švagrom a spolujazdcom na tejto ceste, ocitli v zástupe stoviek kamiónov čakajúcich na malý núdzový trajekt a stáli sme na ceste, ktorá rozhodne nebola usporiadaná pre veľké vozidlá. Práve vtedy začala zúriť neskutočná búrka. Trajekty prestali premávať a tak ako ostatní vodiči, aj my sme boli zrazu uväznení v našej kabíne, zatiaľ čo mrazivý vietor narážal do kamióna zas a znovu tak prudko, až sme si mysleli, že nás odfúkne. Na tejto úzkej ceste nebolo možné

s kamiónom sa otočiť, a preto nám neostávalo nič iné, ako prečkať búrku. V kabíne sme mali na jedenie len veľkú škatuľu Twixiek, ktoré sme si starostlivo šetrili, aby nám vydržali nasledujúcich štyridsaťosem hodín. Aby sme vypočuli volanie prírody, niekoľkokrát sme zápasili s dverami a vyliezli sme von, kde sme sa kĺzali na zamrznutom prúde moču ostatných kamionistov, ktorý tiekol z vrcholu kopca dole do prístavnej hrádze. V duchu som si pomyslel, že v budúcnosti by sme mali mať zásobu výživnejšej núdzovej potravy alebo keď už nič, tak aspoň rôzne druhy čokoládových tyčieniek.

Tiež som sa v týchto začiatkoch naučil, že dary, ktoré sme mali vzadu v kamióne, neboli vždy to najdôležitejšie, čo sme so sebou niesli. Spolu s otcom sme raz priniesli darovaný materiál malému zariadeniu pre deti so špeciálnymi potrebami blízko Zadaru. Práve vtedy srbské jednotky útočili na túto časť chorvátskeho pobrežia, a ako sme prišli k malej ošumelej budove, v diaľke bolo počuť burácanie granátov. Vnútri sme našli deti v postieľkach oblečené v roztrhaných pyžamách a zopár vystrašených zamestnancov, ktorí sa o ne starali. Boli rozrušení nielen z toho, že už nemajú ani len tie základné potreby pre deti, ale tiež si uvedomovali, že boje sa približujú a teraz by už bolo nemožné hneď a zaraz utiecť spolu s deťmi. Keď sme z nášho kamióna vyložili debny so zásobami, radosť zamestnancov vyprchala v momente, keď nejaký granát vybuchol blízko dediny. A potom ďalší. Náhlili nás, aby sme čo najskôr všetko vyložili a vyrazili späť na sever. Hneď ako som im podal poslednú debnu z privesu, rozlúčil som sa, skočil do kabíny a rozbehol motor, aby sme mohli ísť. Ubehlo niekoľko sekúnd a začal som sa hnevať na otca, že ešte nevyliezol ku mne do kabíny. Keď som sa pozrel do spätného zrkadla, zbadal som, ako objíma najviac rozrušenú sestričku, utešuje ju a sľubuje jej, že sa bude za nich modliť. Až potom ku mne nastúpil a vyštartovali sme. O tridsať rokov som si spomenul na túto udalosť, keď som po prvýkrát počul pápeža Františka použiť slovo „hriech efektívnosti“. Pápež pripomínal nám

ľuďom, ktorí pracujeme s chudobnými, že ozajstná dobročinnosť sa netýka len materiálnych dobier alebo „projektov“ a ich efektívnosti. Mala by byť aj o tom, že sa ľuďom pozeráme do očí, trávime s nimi čas a spoznávame v nich bratov a sestry. No doteraz som si nie istý, či tú sestričku naozaj musel otec objímať tak dlho!

Na každej z týchto našich ciest po Európe, keď sme sa približovali k našej cieľovej zástavke Medžugoriu, sme vždy stretávali rôzne druhy vozidiel, ktoré mali tiež namierené do tohto vychýreného pútnického miesta. Malé kolóny menších nákladiakov ako bol náš, osamelé dodávky či rodinné autá ťahajúce prívesy s hromadami šiat, jedla a liekov sa zbíjali do tejto dedinky v horách Bosny a Hercegoviny. Ich vlajky, nálepky na autách či podomácky vyrobené plagáty oznamovali ich misiu a to, odkiaľ prichádzajú a kam smerujú. Hoci sme veľmi radi využili možnosť vrátiť sa späť do Medžugoria, kde sa pred mnohými rokmi náš život zmenil, začali sme uvažovať o tom, žeby sme mali prinášať naše zbierky do ostatných miest, ktoré boli prehliadané a kam prichádzalo menej pomoci, no trpelo tam o to viac utečencov.

Jedným z takých miest bolo hlavné mesto Chorvátska Záhreb, kam prichádzali tisíce zúfalých ľudí z oblastí, kde Srbi vykonávali etnické čistky. V tom čase bola asi tretina novo-vyhláseného nezávislého Chorvátska v rukách Srbov a vojna zúrila na všetkých frontoch okolo krajiny, ktorá zúfalo bojovala o svoju existenciu. Utečenci a vysídlenci, Chorváti i moslimovia z Chorvátska a Bosny, prúdili do tohto mesta, keďže stratili svoje domovy, majetky a často aj rodiny. V Záhrebe žil jeden pozoruhodný lekár, ktorý sa volal Marijo Živković. Mali sme spoločného priateľa, ktorý navrhol, aby sme sa s ním stretli. Vysvetlil nám, že Marijo odvádza skvelú prácu s utečencami a chudobnými, a tiež spomenul, že je to veľmi známy a hrdý katolík, ktorý bol prenasledovaný komunistami. Dohodli sme sa, že sa s ním stretneme v kancelárii moslimskej organizácie Merhamet, s ktorou sme spolupracovali na

rozházaní zdravotnej pomoci. V ten deň sme tam ešte predtým doviezli anesteziologický prístroj, ktorý súrne potrebovali, a zvyšok dopoludnia sme strávili s jedným mladým lekárom a jeho kolegami z Merhametu, dozvedeli sme sa viac o ich činnosti a ako im ešte môžeme pomôcť. Boli sme trochu nervózni zo stretnutia s lekárom Marijom, lebo, žiaľ, Chorváti (zväčša katolíci) a moslimovia, ktorí boli doteraz spojencami v Bosne a Hercegovine v boji proti spoločným nepriateľom Srbom, viedli teraz proti sebe vojnu a z celého srdca sa nenávideli. Akí sme boli hlúpi a bezohľadní, že sme pozvali slávneho chorvátskeho katolíka, aby prišiel a stretol sa s nami, zatiaľ čo sme boli s našimi moslimskými priateľmi! Bolo cítiť, že naši hostitelia sa trochu obávajú a v tejto teplej a vydýchanej miestnosti medzičasom, kým prišiel Marijo, zavládlo trápne ticho. Vtrhol dovnútra, vysoký a plecnatý, a v náručí držal množstvo mrazených čokoládových tyčínok.

„Nech sa páči, dajte si!“ so smiechom každého z nás vyzýval, aby sme si vzali ponúkané dobroty, akoby sme boli všetci v miestnosti starí dobrí priatelia. Napokon sme si potriasli rukou, predstavili sme sa a pomedzi náš smiech nám Marijo veľmi dobrou angličtinou rozpovedal, ako sa dostal k tým nanukom.

„No teda, istá veľká talianska spoločnosť chcela podarovať ľuďom všetku túto zmrzlinu – pol milióna nanukov! Kontaktovali rôzne charitatívne organizácie. Každá im odpovedala, že to nie je možné, lebo je to šialený a absurdný nápad poslať zmrzlinu uprostred leta ľuďom, ktorí nemajú mrazničky. Nakoniec tým Talianom niekto povedal, aby mi zavolali, a keď to urobili, samozrejme, že som povedal áno! Ako by ste mohli povedať nie takému kvantu nanukov, ktoré by mohli priniesť radosť toľkým ľuďom? A keď už mali prísť, tak som obvolal množstvo ľudí a spýtal som sa ich, či by mohli zobrať väčšie množstvá a porozdávať ich všetkým svojim priateľom a každému, koho by stretli, zobrať ich deťom – do škôl. A som si istý, že sú aj výživné...“ rozrehotal sa a začal jesť ďalší.

„Takže dnes ľudia po celom Záhrebe jedia nanuky zdarma!“ Opäť sa začal rehotáť a tľapol po chrbte svojich nových moslimských kamarátov, ktorí teraz už tiež vybuchovali od smiechu.

Toto bola prvá z mnohých lekcií, ktoré som počas nasledujúcich rokov dostal od lekára Marija. S úžasným porozumením dokázal oceniť umenie dávať a prijímať dary. Nemal rád slovo „pomoc“. Rád používal slovo „dar“. A radšej, než by odmietol nejaký dar, vždy našiel dômyselný spôsob, ako ho prijať. Skôr ako sa skončila vojna, sa mu dokonca podarilo prekonať historku o rozdávaní nanukov, keď sme sa ho spýtali, či by prijal tony zemiakov od škótskych farmárov. V tomto prípade vyriešil logistiku, ktorá sa mnohým zdala nezvládnutelná, tak, že zemiaky jednoducho vyložil uprostred námestia v centre mesta. Potom vystúpil vo verejnom rozhlase a pozval ľudí v Záhrebe, aby prišli a zobrali si z kopy. Hladní obyvatelia mesta zareagovali promptne a do niekoľkých hodín bolo o rozdelení zemiakov postarané.

Marijo, vyštudovaný ekonóm, sa roky predtým podieľal na propagovaní katolíckeho učenia o rodine vo vtedajšej komunistickej Juhoslávii. Začali ho pozývať ako prednášateľa do rôznych kútov sveta a nakoniec on a jeho manželka Darka dostali pozvanie od pápeža, aby sa stali členmi Pápežskej rady pre rodinu. Komunistickí predstavitelia však stratili trpezlivosť a zhabali mu pas, aby mu tým zabránili cestovať. To ho neodradilo, a tak začal organizovať medzinárodné konferencie v Záhrebe a pozýval na ne ľudí z mnohých krajín, až kým mu nevrátili pas. Medzitým on a jeho rodina založili organizáciu Centrum pre rodinu, cez ktorú mohli poskytovať pomoc tehotným ženám žijúcim v chudobných podmienkach, ako napríklad detské oblečenie, jedlo, kočíky, plienky a iné. Podobné základné nevyhnutnosti – nielen pre bábätká – naliehavo potrebovali aj prichádzajúci utečenci a iní obyvatelia. Preto Centrum pre rodinu začalo venovať pozornosť prijímaniu a rozdávaniu materiálov pre všetkých v núdzi. Keď sme sa

presvedčili, že Centrum pre rodinu poskytuje pomoc všetkým bez ohľadu na ich národnosť alebo náboženstvo (v skutočnosti väčšina zbierok išla na pomoc moslimom), začali sme dovažovať kamióny plné darov zo Škótska do Marijových starých železničných skladov. Pri každej návšteve sme mali možnosť Marija lepšie spoznať a tiež jeho ženu Darku aj ich deti a často sme u nich strávili jednu noc, kým sme vyrazili späť domov. Bol to muž podmanivého intelektu so záľubou vystupovať na verejnosti, ktorý nás ustavične zasypával slovami múdrosti a filozofickými poznatkami. Nehanbil sa hovoriť o svojich rôznych pôsobivých úspechoch, ale často k tomu hneď dodal: „Mojím najväčším životným úspechom je to, že som stretol Darku a oženil sa s ňou... Druhým najväčším úspechom je mojich päť detí... len ľutujem, že sme ich nemali viac...“ O rodine, jej kráse a dôležitosti, hovoril veľmi hlbavo a úprimne.

Veľkú časť zbierok sme spolu s Marijom dodávali do provizórneho utečeneckého tábora, ktorý bol plný hlavne žien a detí. V týchto drevených chatkách, ktoré pôvodne postavili pre migrujúcich robotníkov, žila skupina žien a detí z mesta Kozarac v severnej Bosne a Hercegovine. Napriek prežitej traume, alebo možno práve pre ňu, sa niektorí z nich chceli porozprávať o hrôzach, ktoré prežili. Pred vojnou bola prevažná väčšina mesta moslimská. Túto oblasť istý čas riadili Srbi a obyvatelia Kozaracu boli jedni z prvých, ktorí okúsili zlo „etnických čistiek“. Tieto ženy nám povedali, ako Srbi začali ostreľovať mesto, a ony utiekli do lesa. Keď sa už poslední moslimskí bojovníci nakoniec vzdali, počuli Srbov oznamovať cez megafón, že tí, čo sú v lese, sa majú vzdať, vyjsť na cestu a že nikomu neublížia. Z lesa vyšli davy ľudí, mávali bielymi vlajkami a zhromaždili sa na ceste. V tom momente začali lietať granáty, ktoré mnohých zabili alebo zmrazili. Keď sa ostreľovanie skončilo, srbskí vojaci zoradili všetkých, čo prežili, a oddelili od nich mužov vo vojenskom veku. Tých, ktorí boli označení za lídrov alebo vysokopostavených členov komunity, zastrelili alebo im podrezali hrdlá na kraji cesty.

Niektoré ženy videli, ako sa to stalo ich manželom, otcom a synom. Ostatní muži boli odvlečení do novozriadených zberných táborov. Tieto ženy, natlačené vedľa seba v chatke, nám rozprávali svoj príbeh vo viere, že nikto vo svete nevie, čo sa tam deje. Trvali na tom, že sa s nami podelia o jedlo, ktoré sme priniesli, a tiež prosili, či by bolo v poriadku, ak by sme odložili štvrtinu prinesených darov a prepašovali ich utečencom, o ktorých vedeli, že sa ešte ukrývajú v severnej Bosne a Hercegovine a majú oveľa väčší hlad ako ony. Po takýchto stretnutiach som mal zmiešané pocity. Po každom jednom hrôzostrašnom príbehu som bol čoraz viac pobúrený a nahnevaný na týchto „barbarských četnikov“. Bolo pre mňa ťažké zostať nestranným v tejto vojne, ktorej súčasťou som nebol, alebo si pripomínať, že zatiaľ som počul iba jednu stranu tohto tragického príbehu. No veľmi často na mňa hlboko pôsobila láskavosť a sila ducha tých, ktorí opisovali svoj osud, a nikdy predtým vo svojom živote som sa tak netrápil nad otázkou, ako odpustiť. Ak sa vo mne začína stupňovať hnev a predsudky voči Srbom páchajúcim tieto zločiny, ako môžem ja, kresťan, očakávať od tých, ktorí naozaj pretrpeli toto zlo, aby odpustili? Ako by sa to mohlo stať? Ako by tu opäť mohol zavládnuť ozajstný mier?

Niekedy sme prechádzali východne okolo Záhrebu a išli sme po neoznačených cestách (keďže stará diaľnica bola zbombardovaná) do Slavonského Brodu. Toto mesto ležalo na rieke Sáva, ktorá oddeľuje Chorvátsko od Bosny a Hercegoviny, a bolo ostreľované rôznymi spôsobmi spoza pomaly tečúcej rieky. Cestné mosty boli v polovici prelomené a budovy popri rieke mali v každom okne a dverách zapreté drevené dosky na ochranu. Potom, čo sme starostlivo porozdávali jedlo z nášho kamióna ľuďom v dlhom rade s plastovou taškou v rukách (bol to praktický spôsob, ako rozdávať prídel, a oni s tým súhlasili), ponúkli nám nocľah v malom dome na kopci za mestom, kde v tom čase žili postarší manželia – utečenci zo severnej Bosny a Hercegoviny. Večera sa niesla

v trápnom tichu, keďže sa naše predošlé pokusy o konverzáciu skončili fiaskom (po anglicky hovorili ešte horšie ako my po srbochorvátsky). No potom sme si s Mladenom, naším hosťiteľom, sadli vonku, pili slivovicu a po niekoľkých štamperlíkoch sme zistili, že si začíname trochu rozumieť. Vysvetlil mi, že jeho vlastný dom stojí na pláni, ktorá, ako bolo vidieť, sa tiahne v diaľke na druhom brehu rieky. Teraz bolo toto územie obsadené Srbmi. Mladen mal malý pozemok a pár slivkových stromov. Aj slivovica, ktorú sme pili, bola vypálená z jeho sliviek. Všetko, čo by uniesli, mali už zbalené (aj túto slivovicu). Ale ešte predtým, ako utiekli, zobral do rúk sekeru a pozotínal svoje drahocenné slivky. Možno v jeho dome teraz žijú Srbi, ale rozhodne si neužijú jeho slivky. Tu sa horko rozosmial a snažil sa ma presvedčiť, možno aj seba, že to je skôr vtipná historka ako príbeh o obrovskej nenávisti.

Pojmy ako „utečenci“ a „vysídlení“ sa mi znepáčili. Chápem, že sú to nevyhnutné a užitočné slová na označenie ľudí, ktorí utiekli zo svojich domovov. Lenže som si uvedomil, že kým som nestretol a nespoznal skutočných ľudí patriacich do tejto kategórie, tieto pojmy vytvárali v mojej mysli mylné stereotypy. V ďalšom záhrebskom tábore som počas konverzácie s jedným sympatickým, výrečným pánom stredného veku a s iskrou v očiach zistil, že bol kedysi výkonným riaditeľom dopravnej spoločnosti s obrovským vozovým parkom pre nákladiaky. Skutočnosť, že v tom danom momente som to bol ja, kto viedol nákladné auto a prinášal mu pomoc, aj keď som mal biednejšie vzdelanie a oveľa menej životných skúseností a vedomostí o organizovaní nákladnej prepravy tovaru, mi nedala dôvod na to, aby som sa cítil voči nemu nadradene. Hoci sa mi to ťažko priznáva, niekedy som sa takto cítil: na jednej strane ja – darca, na druhej cudzinec – príjemca. Ja mám moc, on ju nemá. Začal som si uvedomovať, že táto práca je naozaj veľmi nebezpečná.

Zatiaľ sa Marijovi podarilo nájsť spôsob, ako dodávať naše zbierky šatstva tým, ktorí to najviac potrebujú. Uvedomil si,